

**МАТЭРЫЯЛЫ СЕСІІ
ГАДАВОГА АГУЛЬНАГА СХОДУ
ААН РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ***

В. С. АНТАНЮК

**АГРАРНАЯ НАВУКА: СТАН, ПРАБЛЕМЫ РАЗВІЦЦЯ
(Уступная прамова)**

Стан і ступень развіцця аграпрамысловага комплексу рэспублікі ў вызначальнай ступені ўплываюць на эканамічную, палітычную і сацыяльную абстаноўку ў грамадстве, на жыццёвы ўзровень і дабрабыт нацыі. На жаль, яны ў апошнія гады не радуюць. Сельская гаспадарка на сучасным этапе знаходзіцца ў зацяжным крызісе. Увачавідкі спад вытворчасці, зніжэнне эфектыўнасці выкарыстання зямлі, іншых асноўных фондаў, рэсурсаў і працы.

Параліч, які ахапіў усе бакі народнагаспадарчага комплексу, развал шматгадовых вытворча-эканамічных інтэграваных сувязяў, рыначная арыентацыя без прыняцця адаптацыйных мер і рэгулявання працэсу прывялі да істотнага скарачэння вытворчасці. Так, валавая прадукцыя сельскай гаспадаркі за тры гады знізілася на чвэрць, а жывёлагадоўчай галіны — на адну трэць.

Негатыўныя тэндэнцыі ўсё больш набываюць характар неабарачальнасці. Ва ўмовах рэфармавання эканомікі народнай гаспадаркі без уліку прыярытэту вытворчасці прадукцыі значна скарацілася выкарыстанне ўгнаенняў, сродкаў аховы раслінаў, пагоршылася матэрыяльнае і энергетычнае забеспячэнне прадпрыемстваў АПК, што, паводле прагнозаў, можа прывесці да штогадовага недабору ўраджаю па рэспубліцы 1,5 млн т збожжа, каля 2 млн т кармавых караняплодаў, іншай сельскагаспадарчай прадукцыі. Разам са зніжэннем ураджаю, пагоршаннем яго якасці прыкметна падае ўрадлівасць глебы. Скарачаецца пагалоўе жывёлы, яе прадукцыйнасць; абнаўленне тэхнікі не перавышае 30—40%. Усё гэта, зразумела, вядзе да спаду ўзроўню жыцця народа, абвастрэння сацыяльнай напружанасці.

У складанай сітуацыі знаходзіцца аграрная навука. На шляху да рынку яна апынулася ў недастаткова абароненым становішчы, без належнай дзяржаўнай і іншай інвестарнай падтрымкі, з мноствам нявырашаных праблем. І тым не менш яна жыве, функцыянуе, выконвае ўскладзеныя на яе задачы па навуковым забеспячэнні аграпрамысловага комплексу.

За справаздачны год на дзяржаўнае сортавыпрабаванне перададзена 27 новых сартоў і гібрыдаў сельскагаспадарчых культур, прынята да раянавання 16; створаны селекцыйныя статкі кароў колькасцю больш за дзве тысячы галоў з сярэдняй прадукцыйнасцю 7150 кг малака пры тлустасці 3,89%. Прапанавана вытворчасці 21 назва вакцын, дыягнастычных і лекавых сродкаў. Выраблена больш за 10 млн дозаў ветэрынарных прэпаратаў, 52 тыс. цэзізвяззвальных болюсаў.

На дзяржаўныя прыёмачныя выпрабаванні прадстаўлена 15 узораў

* Выступленні ўдзельнікаў сесіі Гадавога агульнага сходу членаў ААН Рэспублікі Беларусь друкуюцца ў перакладзе на беларускую мову, без скарачэнняў і рэдагавання.

машын і абсталявання; на вытворчасць пастаўлена 7. Удасканалены і асвойваюцца рэсурсазберагальныя тэхналогіі вытворчасці і перапрацоўкі прадукцыі раслінаводства і жывёлагадоўлі. Выкананы даследаванні па шэрагу эканамічных праблем.

У той жа час дасягненні аграрнай навукі не зрабілі пажаданага ўплыву на прагрэс галін аграпрамысловага комплексу. Выклікана гэта перш за ўсё аб'ектыўнымі прычынамі. Як ужо гаварылася, аграрны сектар рэспублікі знаходзіцца ў цяжкім стане, не наступіла стабілізацыя вытворчасці. У сотні разоў павялічыўся сабекошт прадукцыі. Апераджальнымі тэмпамі ідзе падаражанне матэрыяльна-тэхнічных рэсурсаў і паслуг. Прыбыткі прадпрыемстваў аграпрамысловага комплексу не пакрываюць выдаткаў. Большасць гаспадарак не забяспечвае не толькі пашыранага, але нават простага ўзнаўлення рэсурснага патэнцыялу. Адбываецца хуткае старэнне і зніжэнне вытворчых магутнасцяў прадпрыемстваў. Аплата працы ў сельскай гаспадарцы застаецца адной з самых нізкіх. Асабліва востра паўстала праблема энергетычнага забеспячэння тэхнічных, тэхналагічных і сацыяльных патрэб, што абвастрае развіццё дэструктыўных працэсаў. Рэзка знізіўся попыт на інтэлектуальную прадукцыю.

Разбуральны характар набылі крэдыты, адлічэнні і курсавая розніца. Аграрны комплекс апынуўся ў ізаляваным коле сваіх праблем. Шмат якія сельскагаспадарчыя прадпрыемствы пастаўлены ва ўмовы выжывання. Як вынік — узнікненне непрадбачаных негатыўных сацыяльна-эканамічных наступстваў, галапучы рост цэнаў, зніжэнне жыццёвага ўзроўню асноўнай масы людзей.

Для пераадолення крызісу ў эканоміцы АПК патрэбны глыбокі і аб'ектыўны аналіз працэсаў, якія зараз адбываюцца, на аснове назапашанага ўласнага і замежнага вопыту, выпрацоўкі абгрунтаваных стратэгічных і тактычных шляхоў і спосабаў развіцця. Такіх навуковых прагнозаў наша эканамічная навука пакуль што не мае. Яна ў асноўным рэгіструе наяўныя падзеі і не выконвае сваёй авангарднай ролі. Мы да гэтага часу не маем навукова абгрунтаванай канцэпцыі правядзення аграрнай рэформы ў рэспубліцы. Праведзены конкурс на яе распрацоўцы не даў магчымасці камісіі і Прэзідыуму прыняць у цэлым ніводнага з паўдзюжны пададзеных варыянтаў.

У гэтай сітуацыі неабходна цвёрда стаць на шлях аб'ектыўных не толькі па форме, але і па сутнасці навуковых даследаванняў і абагульненняў, усебаковых ацэнак і вывераных прагнозаў, высноў і рэкамендацый. Пры гэтым нельга не ўлічваць колькасны і якасны стан матэрыяльнай базы, бачыць толькі надстроечныя структуры. Вытворчасць у аснове сваёй матэрыяльная, і база гэта — першасная.

Выхад са склаўшагася крытычнага стану патрабуе ўзмацнення дзяржаўнага ўздзеяння на кіраванне эканомікай АПК, неабходны дзейсны падатковы і фінансава-крэдытны механізм, які стымулюе вытворчасць, улічвае спецыфіку сельскай гаспадаркі, фарміраванне эфектыўнай сістэмы збыту і закупаў прадукцыі, выгаднай для ўсіх вытворцаў і перапрацоўваючых галін. Без парытэту цэнаў вёска не ўстане на ногі.

Найбольш стабільным і эфектыўным інструментам ажыццяўлення навукова-тэхнічнай палітыкі ў галінах аграпрамысловага комплексу з'яўляюцца мэтавыя падпраграмы, якія ўвайшлі складаючымі часткамі ў агульную рэспубліканскую навукова-тэхнічную праграму «Агракомплекс». Іх у нас зараз ужо 22. Ці апраўдана такая іх колькасць? Думаецца, што не. Я запрашаю падумаць над гэтай сітуацыяй. Толькі ў вобласці земляробства і раслінаводства налічваецца 11 самастойных падпраграм, у тым ліку «Урадлівасць», «Збожжа», «Қармы», «Бульба», «Цукровыя буракі», «Лён» і г. д. Ніхто не адмаўляе, што ўсе яны маюць свае спецыфічныя важныя накірункі і падыходы навуковых даследаванняў. Але наўрад ці хто можа не адзначыць і тое, што ў комплекс падпраграмы могуць скласці больш мэтанакіраваную праграму вырашэння

агульных асноватворных праблем земляробства і раслінаводства, на распрацоўцы якіх базіруецца вытворчасць таго ж збожжа, бульбы, кармоў і іншых відаў сельскагаспадарчай прадукцыі. Гэта асабліва важна з улікам канкрэтных жыццёвых рэалій.

Мы мяркуем, што і ў перспектыве мэтавая дзяржаўная навукова-тэхнічная праграма па развіцці аграпрамысловага комплексу будзе займаць вядучае месца ў навуковай дзейнасці нашых калектываў і павінна быць прыярытэтнай. Але па змесце і пастаўленых паглыбленых мэтах яна патрабуе ўдасканалення і якасных зменаў у адрозненне ад сучаснай. У сувязі з гэтым нам здаецца, што мэтазгодна на базе ўсебаковага аналізу ўжо дасягнутага навукова-тэхнічнага ўзроўню правесці экспертную ацэнку і інвентарызацыю назапашанага ў рэспубліцы навуковага задзелу, каб выявіць і вызначыць для даследаванняў найбольш ключавыя, абагульняючыя, інтэграваныя навуковыя накірункі, рэалізацыя якіх забяспечыць выкананне эканамічных і сацыяльных задач па развіцці аграпрамысловага комплексу. Для гэтага, відаць, нам неабходна мець канцэпцыю навуковага забеспячэння АПК, якая б адлюстроўвала асноўныя, скарэктываваныя з улікам рэалій накірункі навукова-тэхнічнага прагрэсу, шляхі і метады яго забеспячэння. Прэзідыуму акадэміі неабходна ў кароткія тэрміны разгледзець гэтае пытанне і прыняць адпаведнае рашэнне.

Думаецца, што і па іншых вядучых накірунках развіцця галін АПК мэтазгодна мець сістэму навуковых поглядаў на іх развіццё — гэта па жывёлагадоўлі, ветэрынарыі, механізацыі сельскагаспадарчай вытворчасці, па перапрацоўчых падгалінах. Мы пакуль што не маем разгорнутай канцэпцыі развіцця энергетычнага забеспячэння агракомплексу, хаця тэрміны яе прадстаўлення даўно прайшлі.

Пераход рэспублікі на рыначную эканоміку цягне за сабой пашырэнне міжнародных сувязяў, інвестыцыйнага капіталу з іншых дзяржаў, актыўнае пранікненне замежных тэхналогій. Каб вытрымаць канкурэнцыю ў гэтых умовах, распрацоўкі інстытутаў і ўстаноў Акадэміі аграрных навук павінны быць на ўзроўні сусветных дасягненняў. У гэтых умовах неабходна за кошт удасканалення арганізацыі фарміравання праграм і заданняў, пазбаўлення ад павярхоўных, трывіяльных падыходаў у даследаваннях, паляпшэння каардынацыі і комплекснасці сканцэнтраваных намаганні творцаў і фінансы на перспектывных накірунках, якія забяспечваюць навукова-тэхнічны прагрэс. Кіраўнікам навуковых устаноў неабходна псіхалагічна перастроіцца, развіваць новыя накірункі не толькі за кошт прытоку асігнаванняў, але і рашуча вызваляцца ад старых, другарадных даследаванняў, пераключаць супрацоўнікаў на новую, актуальную тэматыку.

Прагнозна распрацоўкі навукоўцаў паказваюць, што ў бліжэйшай перспектыве значны эффект магчыма будзе атрымаць ад шырокага асваення глебаахоўных метадаў земляробства, інтэграваных сістэмаў аховы раслінаў і жывёл. Істотнае станоўчае ўздзеянне на вытворчасць будучь рабіць біятэхналогіі; клеткавая інжынерыя ў раслінаводстве і жывёлагадоўлі, біярэгуляванне роставых і ўзнаўляльных працэсаў, метады азотфіксацыі; комплекснасць у выкарыстанні сыравінных рэсурсаў, а таксама мала- і безадходныя тэхналогіі ў перапрацоўчай прамысловасці; скарачэнне страт у сферы захоўвання, транспарціроўкі, рэалізацыі сыравіны і прадукцыі; энергетычная, эканамічная і экалагічная збалансаванасць вытворчасці.

Відавочнай з'яўляецца мэтазгоднасць скарэктываваных навуковых падыходаў ў накірунку раскрыцця патэнцыялу жывога арганізма — глебы, раслінаў, жывёл — шляхам максімальнага выкарыстання прыродных фактараў, іх комплекснага, сістэмнага і сінергічнага ўжывання.

На жаль, шмат па якіх пералічаных накірунках мы не маем дастатковых навуковых і тэхнічных распрацовак, не забяспечаны неабходны патэнцыял. Яго належыць актыўна ствараць і развіваць. Нам неабход-

на адысці ад затратнага характару эканомікі ва ўсіх накірунках і сферах дзейнасці.

Аналізуючы сістэму навуковай падтрымкі АПК рэспублікі, можна канстатаваць беднасць доследна-вытворчай і матэрыяльна-тэхнічнай базы, недасканаласць яе арганізацыйнай структуры і формаў фінансавага забеспячэння, неразвітасць інфармацыйнай базы.

У апошнія гады з-за недахопу капітальных укладанняў адзначаецца рэзкае зніжэнне прыросту асноўных фондаў. Удзельная вага па ступені зносу больш за 40% складае ў большасці інстытутаў да трох чвэрцяў. Зніжаецца тэхнічная аснашчанасць навуковых устаноў. Маральнае і фізічнае старэнне абсталявання адмоўна адбіваецца на метадычным узроўні даследаванняў. Ва ўмовах мяркуемай інтэграцыі з сусветным эканамічным супольніцтвам пры такім становішчы мы будзем саступаць у канкурэнтнай барацьбе. Калі не будзе распрацавана і рэалізавана дзейная дзяржаўная падтрымка, сістэма навуковага забеспячэння вёскі будзе распадацца.

Асобая тэма — фінансаванне навукі. Ва ўмовах спаду сельскагаспадарчай вытворчасці, непарытэту цэнаў, зніжэння попыту на навукова-тэхнічную прадукцыю асноўнай крыніцай фінансавання аграрнай навукі павінен заставацца дзяржаўны бюджэт, як гэта прадугледжана законам «Пра прыярытэтнае сацыяльна-культурнае і эканамічнае развіццё вёскі і аграпрамысловага комплексу». На жаль, аб'ёмы бюджэтнага фінансавання на 1994 год застаюцца недастатковымі, забяспечваючы навуковым даследаванні па праграме «Агракомплекс» толькі на ўзроўні 35% ад агульнай патрэбы. Навуковыя ўстановы акадэміі вымушаны плаціць 13 відаў падаткаў, плацяжоў і адлічэнняў, што складае 25% ад выдзеленых сродкаў, плюс 50% дадаткова падае на аплату камунальных паслуг. У выніку застаецца ўсяго толькі 25% на заробную плату і іншыя выдаткі.

Мы мяркуем, што Вярхоўны Савет, урад Рэспублікі Беларусь павінны перагледзець падатковую сістэму для навуковых устаноў, знізіць стаўку па асобных з іх, а некаторыя наогул скасаваць. Канкрэтныя прапановы па гэтай праблеме выкладзены камісіі па навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.

З-за недастатковага аб'ёму фінансавання дзяржаўнай праграмы «Агракомплекс», рэзкага падаражання цеплавой і электрычнай энергіі, жорсткай падатковай сістэмы навуковыя ўстановы і канструктарскія бюро апынуліся ў цяжкім фінансавым становішчы. Знаходзячыся ў крытычнай жыццёвай сітуацыі (няпоўны працоўны тыдзень, адпачынкі за свой кошт, звальненне навуковых супрацоўнікаў вышэйшай кваліфікацыі), навуковыя ўстановы вымушаны здаваць у арэнду займаемыя імі плошчы іншым арганізацыям і прадпрыемствам, што ў шэрагу выпадкаў негатыўна ўплывае на арганізацыю і выкананне навуковых даследаванняў, прыводзіць да розных парушэнняў.

На наш погляд, выратаванне творчай сферы дзейнасці чалавека можа быць забяспечана пры ўмове штогадовага выдзялення бюджэтных асігнаванняў на навуку ў памеры не менш як 2% кошту валавога прадукту. Мэтазгодна заканадаўча вызначыць: адносную долю расходаў на аграрную навуку ў бюджэце рэспублікі скарачаць нельга.

Для радыкальнага павышэння якасці прадукцыі, яе канкурэнтаздольнасці, што вызначае ў канчатковым выніку будучыню нашу, трэба па-новаму фарміраваць стратэгію навукова-тэхнічнай палітыкі. Што датычыцца інавацыйнай дзейнасці з боку дзяржаўных структураў, то ёю неабходна кіраваць так, каб стварыць спрыяльныя ўмовы для праікнення дасягненняў навукі ў вытворчасць, зрабіць прэстыжным выкарыстанне прагрэсіўных творчых прапаноў.

Таму важнейшая роля ў развіцці навукова-тэхнічнага ўдасканалення галіны належыць фундаментальным, пошукавым даследаванням, на аснове якіх развіваюцца прыкладныя працы, ствараюцца новыя сарты

раслінаў і пароды жывёл, машыны і прылады, рацыянальныя тэхналогіі. У сучасны момант склалася недастаткова эфектыўная структура навукова-даследчых і доследна-канструктарскіх прац: доля фундаментальных даследаванняў у праграме «Агракомплекс» складае крыху больш за 8%. Мы павінны дабіцца таго, каб асноватворныя даследаванні ў агульным аб'ёме фінансавання займалі не менш за 20% пры аптымальных суадносінах фундаментальных, прыкладных, доследна-канструктарскіх і праектна-тэхналагічных распрацовак.

Бягучы перыяд развіцця аграрнай навукі Беларусі характарызуецца крызісам інфармацыйнага забеспячэння з усімі далёка ідучымі наступствамі. Бібліятэкі і органы інфармацыі НДУ па сутнасці спынілі папаўненне інфармацыйных рэсурсаў. Асноўныя прычыны агульныя для рэспублікі — рэзкае скарачэнне выдання навуковай літаратуры ў нас і ў суседзяў, немагчымасць набыцця літаратуры ў бліжнім замежжы, спыненне выдання рэфератыўнага часопіса па сельскай гаспадарцы на рускай мове, «электронная заслона» паміж Беларуссю і цывілізаваным светам.

Адно з наступстваў пагаршэння інфармацыйнага забеспячэння, з аднаго боку, і цяжкасці выканання абавязацельстваў перад замежнымі партнёрамі, з другога, — прыкметнае зніжэнне якасці выдання прац інстытутаў. Спробы прапанаваць выданні НДУ ў якасці тавару для кнігаабмену з навуковымі ўстановамі далёкага замежжа сустрэлі масавую адмову.

Беларуская сельскагаспадарчая бібліятэка вымушана была перавесці камплектаванне літаратурай у кнігаабменныя адносіны. Больш за сто партнёраў заключылі з бібліятэкай дамовы на супрацоўніцтва і кнігаабмен. Бібліятэка таксама набывае базу даных Цэнтральнай бібліятэкі Расійскай сельскагаспадарчай акадэміі з правам дыстрыбуцыі інфармацыі ў Беларусі пры ўмове ўзаемнасці з нашага боку ў форме кантрольных экзэмпляраў.

Наша цэнтральная бібліятэка ўступіла ў інфармацыйную сістэму Камісіі ААН па прадуктах харчавання і сельскай гаспадарцы і атрымала доступ да базы даных на кампакт-дысках, дзе запісана і пастаянна папаўняецца сусветная бібліяграфія па сельскай гаспадарцы і харчаванню ў аб'ёме 2,5 млі адзінак. Бібліятэка ў стане забяспечыць кожную распрацоўку і любое пытанне звесткамі пра тое, што апублікавана па гэтых пытаннях у свеце. Бібліятэка ўступіла таксама ў інфармацыйную сістэму па навуковых даследаваннях і будзе мець магчымасць карыстацца інфармацыяй пра распрацоўкі ў далёкім замежжы. У сваю чаргу яна абавязана накіроўваць у ФАО ААН інфармацыю пра беларускія навукова-даследчыя распрацоўкі для ўключэння ў сістэму. Карацей кажучы, прыкладаюцца немалыя намаганні для таго, каб Беларусь была інтэгравана ў сусветную інфармацыйную сістэму.

Мы выказваем падзяку Мінсельгасхарчу, які знайшоў магчымасць выдзеліць у бягучым годзе акадэміі 25 тыс. даляраў, на якія закуплена 65 замежных навуковых матэрыялаў, а таксама амерыканская база даных АГРИКОЛА.

Акадэмія мае значны навуковы патэнцыял па інфармацыйным забеспячэнні агракомплексу. Гэта і БелНДІ эканомікі і інфарматыкі АПК, Беларускі навукова-даследчы і праектна-тэхналагічны інстытут АСК, бібліятэка. З вялікім аб'ёмам інфармацыі працуе БелНДІ эканомікі АПК. Час патрабуе ўпарадкаваць сістэму навукова-тэхнічнай інфармацыі, забяспечыць комплекснае вырашэнне ўсіх пытанняў інфармавання інстытутаў і галін АПК на ўсіх узроўнях.

Заслугоўвае ўвагі і кадравы навуковы патэнцыял — залаты фонд акадэміі. Па стане на 1 студзеня 1994 г. у акадэміі налічваецца 1743 навуковыя супрацоўнікі па 74 спецыяльнасцях, у ліку якіх 77 дактароў і 754 кандыдаты навук. Навукоўцы працуюць у розных галінах сельскагаспадарчай навукі: эканомікі, селекцыі і насенняводства сельскагаспа-

дарчых культур, аграхіміі, механізацыі, аховы раслінаў, меліярацыі, развядзення і селекцыі жывёл, ветэрынарнай мікрабіялогіі.

На цяперашні час 12% навукоўцаў дасягнулі пенсійнага ўзросту. У бліжэйшыя пяць гадоў яшчэ 336 чалавек, або 44% ад ліку дактароў і кандыдатаў навук, будуць пенсіянерамі. Сярэдні ўзрост правадзейных членаў акадэміі складае 65 гадоў, членаў-карэспандэнтаў — 54. Праблема рэпрадукцыі навуковых кадраў паўстае перад намі як адна з самых сур'ёзных. Без яе вырашэння не адолець пастаўленыя задачы па забеспячэнні навукова-тэхнічнага прагрэсу.

Прычына трывожнай сітуацыі перш за ўсё ў няўхільным зніжэнні сацыяльнага статусу навукоўца. Сярэдняя месячная зарплата навуковага супрацоўніка за 1993 г. па акадэміі склала ўсяго 95% у параўнанні з сярэднярэспубліканскай. Гэта ў спалучэнні з адсутнасцю гарантыі на атрыманне жылля і абумовіла адток навуковых кадраў, перш за ўсё маладых, у іншыя структуры.

Навукоўцам зараз цяжка не толькі матэрыяльна, але і маральна, аднак без іх дзейнасці грамадства і дзяржава застануцца без будучыні.

На вялікі жаль, прыкметна знізіўся прыток перспектыўных людзей у навуку. План прыёму ў аспірантуру з году ў год не выконваецца, што прыводзіць да распаду навуковых школ і зніжэння навукова-метадычнага ўзроўню даследаванняў.

Варта нагадаць пра адзін з галоўных абавязкаў членаў акадэміі - рыхтаваць высокапрафесійныя навуковыя кадры. Калі кожны член акадэміі на працягу пяці гадоў дасць пуцёўку ў творчае жыццё аднаму доктару і двум кандыдатам, праблемы ў прынцыпе не будзе.

Сягоння мы павінны адкрыта сказаць: без вырашэння пытанняў сацыяльнай абароны навукоўца на дзяржаўным узроўні немагчыма разлічваць на паспяховае фарміраванне навуковага патэнцыялу. Жыццёва неабходна прыняць шэраг заканадаўчых актаў, напрыклад «Пра абарону інтэлектуальнай уласнасці», «Пра навуковую ўстанову». На жаль, праекты гэтых знаходзяцца ў Вярхоўным Савеце не ў ліку прыярытэтных. Да гэтага часу не ўключаны ў парадак дня сесіі падрыхтаваны закон «Пра патэнты на сарты раслінаў». Такі закон ужо прыняты ў Расіі, на Украіне, у дзяржавах Балтыі, а нашы селекцыйныя дасягненні застаюцца не абароненымі.

Сур'ёзным навуковым патэнцыялам валодаюць вышэйшыя навуковыя ўстановы. У ВНУ рэспублікі сельскагаспадарчага профілю працуюць пяць членаў акадэміі, 80 дактароў і прафесараў і больш за 740 кандыдатаў навук. Шмат якія распрацоўкі навукоўцаў ВНУ знаходзяць прызнанне навуковай грамадскасці і ў сельскагаспадарчай вытворчасці. Значнага развіцця дасягнулі даследаванні ў галіне камп'ютарызацыі, ультрагукавой тэхнікі і тэхналогіі, стварэння кормаўборачнай тэхнікі ў Беларускай аграрнай тэхнічнай універсітэце; па ветэрынарыі — у Віцебскай акадэміі ветэрынарнай медыцыны, па распрацоўцы сельскагаспадарчай тэхнікі, біятэхналогіі ў раслінаводстве — у Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі.

Аднак навуковы патэнцыял аграрных навучальных устаноў выкарыстоўваецца недастаткова. Для якаснага паляпшэння навукова-тэхнічнай дзейнасці, як нам здаецца, неабходна больш смела ісці на інтэграцыю навукі ВНУ з сістэмай НДУ Аграрнай акадэміі, якія знаходзяцца ў адным міністэрстве і маюць агульныя мэты і задачы. На базе ВНУ і навукова-даследчых інстытутаў пры падтрымцы дзяржавы, матэрыяльным забеспячэнні і сацыяльнай абароне можна фарміраваць буйныя інтэлектуальныя цэнтры для змены характару падрыхтоўкі навуковых кадраў і вырашэння пастаўленых праблем. Гэтая задача знаходзіцца ў стадыі прапрацоўкі і стане прадметам абмеркавання ў бліжэйшы час у Прэзідыюме акадэміі.

Важнейшым абавязкам навуковых устаноў з'яўляецца ўмацаванне сувязяў з вытворчасцю. Для эфектыўнага пераносу творчых дасягнен-

няў у практыку акадэмія мае 53 эксперыментальныя гаспадаркі, 8 доследных заводаў, спецыяльныя канструктарскія бюро. На жаль, шмат якія з іх да гэтага часу не могуць служыць узорам выдзення гаспадаркі на прагрэсіўнай аснове. Калі план вытворчасці элітнага насення па шэрагу культур выконваецца і перавыконваецца, то прадукцыйнасць жыўёлы і ўраджайнасць цалкам знаходзяцца на ўзроўні звычайных гаспадарак.

План вытворчасці малака ў мінулым годзе выкананы на 90%. Знізіліся прывагі жыўёлы, надой малака ад каровы склаў усяго 2575 кг. Ураджайнасць збожжавых знаходзіцца на ўзроўні 36 ц/га, бульбы — 168, кармавых адзінак — 36,2 ц/га сельскагаспадарчых угоддзяў. Фінансавыя вынікі за год па эксперыментальных базах вызначаюцца 7,9 млрд рублёў прыбытку. Узровень рэнтабельнасці склаў 11%.

Такое становішча склалася па выкладзеных вышэй агульнахарактэрных прычынах. Дэбітарская запазычанасць складае 5,4, крэдытарская — 11,6 млрд рублёў. Запазычанасць у асноўным утварылася за кошт рэалізаванай сельскагаспадарчай прадукцыі, у асноўным жывёлагадоўлі, аплата за якую праводзіцца праз 2—3 мес, папярэдняй выплаты за сыравіну і матэрыялы, якія да таго ж і несвоечасова пастаўляюцца ў гаспадаркі (гаруча-змазачныя матэрыялы, мінеральныя ўгнаенні, сродкі аховы раслінаў, будаўнічыя матэрыялы і іншыя паслугі).

Крэдытарская запазычанасць — вынік адсутнасці сродкаў і несвоечасовай аплаты за электраэнергію, газ, матэрыяльныя каштоўнасці, плацяжы ў пазабюджэтныя фонды, разлікі з бюджэтам, аплата працы, пералічэнні ў цэнтралізаваныя фонды.

Пра пагоршанне фінансавага становішча гаспадарак сведчыць нязначная наяўнасць грашовых сродкаў на разліковых рахунках. Так, на пачатак года на адну гаспадарку даводзілася 13,9 млн руб., а запазычанасць па зароботнай плаце складала 63,5 млн. руб. Базы і прамысловыя прадпрыемствы практычна не маюць сродкаў на выплату зароботнай платы і вымушаны карыстацца банкаўскімі крэдытамі, плоцячы вялікія працэнты за іх карыстанне.

Справядлівасці дзеля побач з названымі прычынамі неабходна адзначыць пасіўнасць інстытутаў і доследных станцый, калектываў, навукоўцаў, генеральных дырэктараў ва ўдасканаленні сістэм земляробства і жывёлагадоўлі, арганізацыі і кіравання вытворчасцю, матывацыі працы людзей, укаранення комплексу навуковых дасягненняў у практыку эксперыментальных гаспадарак.

Узяць хаця б выкарыстанне энергарэсурсазберагальных тэхналогій. Жыццёвы цыкл нашых тэхналогій некалькі дзесяткаў (30) гадоў. У светнай практыцы ў 1980-х гадах ён склаў 12—15, а да 2000 г. чакаецца 7—8 гадоў. Таму і выдайнасць нашых гаспадарак у 5—6 разоў (а часам і больш) ніжэйшая за замежныя, а расходныя нормы энергіі і сыравіны на столькі ж вышэйшыя.

Галоўнаму вытворчаму ўпраўленню сумесна з Галоўным упраўленнем эканомікі акадэміі неабходна зрабіць старанны разбор і глыбокі аналіз іх дзейнасці і наогул навукова-вытворчых аб'яднанняў, намесціць шэраг мераў па яе паляпшэнні. Відаць, ёсць неабходнасць перагледзець сетку баз і заводаў, больш цесна ўвязаўшы яе з задачамі, ускладзенымі на акадэмію.

Ёсць неабходнасць спыніцца і на праблеме інтэграцыі навуковых даследаванняў у рамках СНД. У цяперашні час прасочваецца неабходнасць вяртання да сумеснай распрацоўкі шэрагу праблем. Гэта дыктуецца агульнымі інтарэсамі і мэтазгоднасцю, менш затратна, але больш поўна можна выкарыстаць навуковы патэнцыял, захоўваючы і развіваючы адзіную навуковую прастору. Для дасягнення гэтых мэтаў створаны Міждзяржаўны савет па пытаннях аграрнай навукі і інфармацыі, які прыступіў да канкрэтнай работы, другое яго пасяджэнне (першае прайшло ў Маскве ў лістападзе 1993 г.) намечана правесці ў Беларусі, і

акадэмія распачала яго папярэднюю падрыхтоўку. Нам важна знайсці механізм рэалізацыі сумеснага творчага супрацоўніцтва, што ўяўляецца нялёгкай справай. Прапановы пра шляхі і спосабы вырашэння гэтых пытанняў просім унесці ў Прэзідыум акадэміі.

Асноўная задача аграпрамысловага комплексу заключаецца ў забеспячэнні насельніцтва рэспублікі асноўнымі прадуктамі харчавання і сыравінай, а асобнымі відамі з іх дадаткова для экспартнага абмену з замежжам. Вырашэнне яе патрабуе структурнай перабудовы сельскагаспадарчай вытворчасці. Пастаўленая мэта ў прынцыпе разрашальная. Гарантам таму перш за ўсё — наша зямля, яе ўрадлівасць, працавітасць людзей, навуковы патэнцыял рэспублікі.

Трэба па-добраму і з веданнем абыходзіцца з зямлёй, зрабіць вытворцу тавару гаспадаром, а дзяржаву яго памочнікам і гарантам законнасці; забяспечыць умовы, прапанаваць прыёмы прадукцыйнай працы аграрыя — гэта задача навукі.